

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за получаване на академичното звание „Доцент”, по професионално направление 3.5- обществени комуникации и информационни науки (журналистика – телевизионни системи), обявен в Държавен вестник бр. 32 от 22.04.2016г.

с кандидат ас.д-р Светлана Кирилова Божилова

Рецензент: проф. д.н. Любомир Тодоров Халачев,

София, ул. „Бисер” 2, ап.23

Кандидатката ас.д-р Светлана Божилова предлага за разглеждане трудовете: 1.Монографията „Телевизионни системи и аудиовизуална индустрия“ (Европейски политики) и 2.Списък с публикации и изяви (статии, студии, рецензии, участие в работа по нормативни актове и закони, телевизионни предавания). При цялостното преценяване на нейните преподавателски, научни и творчески качества, ние трябва да имаме предвид целия обем от научни и творчески постижения и трудове, а така също впечатленията от нейната преподавателска работа. По този начин по-пълно ще се характеризира кандидата, което отговаря и на изискванията на ЗРАСРБ.

Ас.д-р Светлана Божилова е завършила СУ „Климент Охридски“ през 1978г, специалност „Журналистика“, профил „телевизионна журналистика“. Дълги години работи в БНТ, през 1993г започва да преподава в СУ, факултета по „Журналистика и масови комуникации“. През 2015г защитава докторат на тема „Семиотични аспекти на телевизионното творчество“.

Изследванията на кандидата в областта на телевизионното творчество и законодателство са продължителни, интересът ѝ към тази част от работата в телевизионната и аудио-визуалната индустрия непрекъснато се актуализира. За съжаление не познавам докторския ѝ труд, но разглеждайки някои публикации разбирам каква е посоката на нейните научни изследвания. Сега тя е обърнала поглед към важна тема – въпросите които трябва да решат политическите ръководители в ЕС, за да може европейското телевизионно пространство да бъде наситено с качествени, гледани и търсени програми. Основният патос на монографията е насочен и към общите задачи, които трябва да решават гражданите на ЕС като използват телевизията в ролята ѝ на мощен медиатор. Става дума преди всичко за демократичните посоки и културното многообразие, които следват страните-членки на ЕС. Ще си позволя да цитирам д-р Божилова: „ В началото на 21 век европейският аудиовизуален пазар е един от стратегическите пазари за формиране на обединена Европа. Аудиовизуалната

индустрия – телевизия, мултимедия, кино, видео- са естествените културни мостове за тази интеграция“.

Не може по-точно да се определят задачите на телевизионната индустрия в днешно време в границите на Европа. Кандидатката е фокусирала своя поглед не толкова върху творчеството, възникващо в ежедневието на тази индустрия, а върху формата, която телевизиите използват за да създават своите програми. И в това число – върху правните аспекти, организационните структури и проблемите възникващи от срещата на многобройните телевизионни програми, обикалящи световното пространство. Аспектът на изследване е съществен, той ни е необходим поради ясното разбиране че не можем да говорим за развитие и стабилизиране на телевизионното пространство без преди това да начертаям рамките, в които бихме искали то да съществува, без да въведем в структурата на всяка програма принципите и нормите, които безспорно съществуват в европейските разбирания за демокрация, морал, човешки права и т.н. В този смисъл монографията заема важно място в съвременната изследователска литература по въпросите на електронните медии.

Трудът е разделен на шест глави, които очертават различните аспекти на европейската телевизионна индустрия, погледната от нейния структурен характер.

„Културната интеграция и европейската аудиовизуална система“

„Телевизията и европейското информационно общество“

„Европейски аудиовизуален пазар“

„Конвергенция и аудиовизия“

„Европейска аудиовизуална индустрия“

„Аудиовизия и регулация“

Смятам, че силната страна на този труд (както и на повечето приложени публикации) е в анализите именно на политиките които европейските ръководители предлагат в тази област. Д-р Светлана Божилова познава много добре тези проблеми, тя е била и член на българския регулатор (НСРТ) още в самото начало на неговата работа, познавам усилията ѝ в насока поставяне на основите и правната рамка на тази дейност и тука виждам реализирани много от идеите, които тя подкрепя. Намирам тази страна от работата на кандидатката за особено полезна, тъй като цялата ни културна политика има нужда от стабилна и постоянна правна регламентация. Проблемите в правенето на култура в България са въпрос не толкова и не само на пари, а по-скоро на правилно поставяне на стратегическите цели и добра организация. Затова подкрепям изцяло усилията на кандидатката в тази насока- анализи на общоевропейската система

за създаване на телевизионно пространство, анализ на работата в мултикултурна и многонационална среда, опитите да се намери общ двигател за развитие и подобряване на европейската аудио-визуална продукция. Това е същността на този труд и главните въпроси (и отговори, доколкото кандидатката ни дава) са именно в тази посока.

От гледна точка на производството особено значение има главата „Европейска аудиовизуална индустрия“. На базата на събраната информация авторката прави интересни анализи на съществуващите практики – успешни и неуспешни. Тя много точно формулира основните проблеми, стоящи пред създателите на филмови произведения (във всичките им видове и жанрове): „Отделяне на значително повече време и средства за изработването на сценариите. Да се сложи край на разпространената практика дадена продукция да стартира с недовършен сценарий.“ Както и по-нататък: „ По-голяма ефективност и повече инвестиции в областта на маркетинга“. Много точно и ясно определение на проблемите, които владеят европейското филмово производство.

Струва ми се, че някои детайли в труда могат да се прецизират с оглед използването му в работата със студентите. Не споделям твърдението, че в САЩ се отделят 10% от бюджета за развитие на сценария, а в Европа- средно 1%. В Европа средната сума, която се отделя за разработване на сценарий за игрален филм е между 50000-100000 евро. При средни бюджети прбл. 5млн евро. Коео прави 2,5%прбл. В САЩ разходите за сценарий рядко надхвърлят 1млн долара. Коео при бюджет от 100млн долара представлява 1%. Но, разсъжденията за процентите не са толкова съществени- по-важно е, че съждението на д-р Божилова за важността на сценарната основа е изключително точно и навременно. Неслучайно в момента такова голямо значение придобиха т.нар. „питчинг форуми“- за подобряване на сценариите вече се харчат значително по-големи суми. За съжаление в българската филмова индустрия те все още са пренебрежимо малки.

Втория проблем, който точно е отбелязан от авторката е маркетинговата кампания. Със съжаление ще отбележа, че в тази област Европа изостава – не само по отношение на аудиовизуалната продукция, но и по отношение на всяка една продукция. Маркетинговата дейност на американските компании отдавна е преминала границата на нормалната рекламна кампания, каквато я помним от 50-те и 60-те години. Сега усилията по разпространение и продажба на продуктите, в това число и на аудиовизуалните продукти, се превръща в индустрия сама по себе си. Тя използва огромни финансови средства, генерира внушителни печалби и придобива все повече

силата на сянката, която е надминала своя органичен създател. С известно преувеличение може да се каже, че хората по света купуват не продукта (тука става дума и за филмовите продукти), а представата за него създадена от мощната маркетингова кампания. Не е чудно тогава, че тази силна индустрия, която черпи мощ от огромните финансови потоци, помита като цунами всички конкуренти по пътя си. Аз смятам, че именно в тази точка трябва да се съсредоточат усилията на европейските експерти – те или трябва да открият друг, особен начин за противопоставяне на тази вълна на европейския аудиовизуален пазар, или да препоръчат на европейските политици да отделят съответните финансови средства за противопоставяне. Един от тези „други начини“ е привличането на талантиливите творци, които лесно преминават океана привлечени от американските възможности за кариерно и финансово израстване. Всякакви други опити за надмощие, търсено в налагането на т.нар. „културно и езиково многообразие“ ще продължи бавната агония на европейската аудиовизуална индустрия. Кандидатката не е успяла, по мое мнение, подчертано да отдели точно тази проблематика в разпространението на съвременната аудио-визуална индустрия от всички други проблеми, които съществуват аналогично и в Европа, и в Америка.

Донякъде липсва критически анализ на европейския аудио-визуален пазар, но може би кандидатката не си е поставяла такава задача. Моето мнение е, че би трябвало по някакъв начин да се анализира липсата на пазар за аудио-визуална продукция както в Европа, така и конкретно в България. За двацет и пет години ние създадохме много нови правила, раздвижихме този сектор, но пазар така и не успяхме да създадем. Защо? И този проблем съществува не само у нас – той е същностен за Европа като цяло. Защо Германия и Франция създадоха този прекрасен проект ARTE и не успяха с него да стигнат до сърцето на европейските зрители? Защо?- много важен въпрос, на който аз бих искал да намеря отговор. Няма смисъл да говорим за монотематични канали с европейска специфика, ако не отговорим на този конкретен въпрос. Защо ARTE е така слабо гледан в Европа? Познавам донякъде работата му и виждам, че т.нар. „комисионери“ които отговарят за продукцията я подбират по преценката „различно от комерсиалното“. Не по-добро, по-гледаемо, по-европейско а - „различно от другото“. Така не е трудно да се стигне до своеобразен херметизъм. И тъй като Германия отделя мощни средства за поддържане на своята култура, в това число и на този канал който в техните мащаби не е голям , явно не се обръща достатъчно внимание на неговата гледаемост. По подобен начин се отнасят европейските

поръчители и разпространители на аудио-визуална продукция към много произведения и програми- и това е част от проблема. Противопоставянето на американската продукция не е по линията на качеството, а по линията на отрицанието и създаването на „европейска“ другост.

Много правилно д-р Божилова говори за необходимостта от постоянно образование- на продуценти, на режисьори, на сценаристи. Подчертавам го, защото в момента програмата „Творческа Европа“ отделя относително голямо количество средства именно в тази посока. Аз самият съм участвал в няколко подобни европейски програми и виждам огромната полза, която носят те за младите творци. Проблемът е в това, че докато тези творци стигнат до управленски нива ще изминат сигурно поне още десетина години. Може би след това нещата ще започнат да се променят в полза на европейската продукция. Но в текста кандидатката говори за „създаване на мрежа на европейските филмови и телевизионни училища“- такава мрежа съществува отдавна, тя се нарича GEEET и е в рамките на Международната асоциация на филмовите училища (CILECT). На годишните награди, които присъждаме за студентски филми едни от най-често награждаваните училища са тези във Великобритания. Което идва да покаже, че английските продуценти и автори на програми са много добре подготвени. И това е много важен въпрос, на който струва ми се кандидатката не е отделила нужното внимание. Авторите на филми и аудио-визуални програми от Великобритания са много по-добри от тези в останалата част на Европа (съзнавам че вече не говорим за обща Европа!). Което ми подсказва, че по-скоро трябва да търсим някаква силна основа в англо-саксонската традиция на създаване на разказ и правене на шоу, а не толкова в противопоставянето на географските понятия Европа-Америка. Но това е проблем, който много европейски анализатори предпочитат да премълчат или отминат- може би затова никъде не се дискутира.

В края на монографията д-р Божилова е приложила програмната концепция за телевизия „Алма Матер“. Този проект ми е познат от самото начало и аз с интерес очаквах да намеря анализ на неговото развитие след 2007г. За всички, особено за студентите би било много полезно да видим как се е развила идеята, докъде е достигнала тази идея в практическото си развитие, които са трудностите и проблемите, които младите журналисти са били принудени да решават и къде най-вече са постигнатите успехи. За съжаление, такъв анализ няма и аз смятам, че той трябва да бъде направен.

Основният успех на този теоретичен труд аз намирам в провокацията, в желанието на авторката да създаде база за полемика по тази и други подобни теми, които тя намира за особено важни и значими. За да имаме значима тема, трябва да има полюси на дискусия, които да очертаят границите на темата- в противен случай тя ще бъде със замиращ потенциал. Кандидатката прави именно тази крачка- към поставянето на темата за европейските политики върху дискуссионното поле. Освен монографията в цялостната оценка за научните приноси на кандидата трябва да имаме пред вид и приложения списък с творчески постижения- работа в телевизията и списанието на СБЖ. Кандидатката е представила внушителен списък с четиридесет научни публикации, в които тя анализира присъствието на аудио-визуалната индустрия в европейското общество, разглежда многократно и от различни аспекти опитите да се създаде паневропейско телевизионно пространство, много пъти обсъжда и се опитва да намери отправните точки на основните проблеми, които присъстват в европейската телевизионна система. Приемам тази отдаденост и упоритост в търсенето на отговори по поставените въпроси като белег за постоянство на научните интереси.

В допълнение към анализа на представените трудове искам да изкажа и косвените си впечатления от педагогическата работа на ас.д-р Светлана Божилова. Тя вече повече от двайсет години преподава в СУ „Климент Охридски“, създава студентска телевизия „Алма Матер“, активно пропагандира възможностите на младите журналисти. От разговорите с колеги и студенти разбирам, че притежава педагогически качества, които се виждат в уменията ѝ да поднася активно материала, в желанието да бъде близко до студентите, да работи с тях по реализация на практическите задачи и дипломни работи. Тези нейни личностни качества в съчетание с натрупания практически опит я оформят като добър преподавател.

Уважаеми колеги, убеден съм че педагогическите качества, научните постижения на кандидата и конкретните приноси на разгледаните трудове напълно отговарят на изискванията, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). Препоръчвам на Научното жури да приеме **положително** кандидатурата на ас.д-р Светлана Кирилова Божилова и да ѝ присъди академичното звание **ДОЦЕНТ**.

Аз гласувам положително за предложената кандидатура.

22. 08.2016г

Рецензент:

(проф. д.н. Любомир Халачев)